

თავდების პალის უზრუნველყოფა

ასოც. პროფ. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი

I. შესავალი

მოცემული სტატია შეეხება ქართულ და საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში საკმაოდ გავრცელებულ დათქმას საკრედიტო ხელშეკრულებებში, რომლის მიხედვითაც ერთ-ერთი უზრუნველყოფის საშუალება უზრუნველყოფს: „ძირითადი ხელშეკრულებიდან ან/და ძირითად ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული სხვა ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ბანკის სასარგებლოდ არსებულ, სამომავლო ან/და პირობით მოთხოვნებს“. საკითხავია, შეიძლება თუ არა ეს დათქმა განიმარტოს იმგვარად, რომ სასესხო ვალდებულების გარდა, უზრუნველყოფის საშუალებით, მაგალითად, იპოთეკით, უზრუნველყოფილი იყოს ასევე ვალდებულება სხვა უზრუნველყოფის საშუალებიდან, მაგალითად თავდების ვალი, ანუ იპოთეკა უზრუნველყოფდეს თავდებობას.

II. თავდებობის უზრუნველყოფა

ზოგადი პასუხი შეკითხვაზე, შესაძლებელია თუ არა, რომ თავდებობა, იპოთეკა და გირავნობა უზრუნველყოფდეს კრედიტორის მოთხოვნას სოლიდარული თავდების მიმართ, საკმაოდ მარტივია – თავდების ვალდებულება კრედიტორის წინაშე წარმოადგენს ჩვეულებრივ ფულად, განსაზღვრულ ვალდებულებას, რომლის უზრუნველყოფაც დასაშვებია ნებისმიერი სხვა უზრუნველყოფის საშუალებით. ეს შეიძლება იყოს იპოთეკა, გირავნობა ან ისევ და ისევ თავდებობა, რომელიც გაცემულია სხვა პირის მიერ (იხ. ქვემოთ).

ამის თვალსაჩინოებისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია აღწერა იმისა, თუ რა ტიპის მოთხოვნების უზრუნველყოფა არის დასაშვები ამ საშუალებებით.

1. გირავნობით უზრუნველყოფილი მოთხოვნა

ა) ფულადი ფორმით გამოხატვადი მოთხოვნა, სკ-ის 254 IV მუხლი

გირავნობა უზრუნველყოფს კრედიტორის მოთხოვნას, რომელიც არ არის აუცილებელი, რომ ფულადი სახით იყოს წარმოდგენილი (სესხი, კრედიტი, ნასყიდობის ფასის გადახდის მოთხოვნა); თუმცა აუცილებელია, რომ შესაძლებელი იყოს მისი ფულადი ფორმით გამოხატვა (სკ-ის 254 IV მუხლი).¹ ეს წინაპირობა აუცილებელია, ვინაიდან რეალიზაციის შედეგად მოგირავნე იღებს ფულად თანხას, რომელიც გამიზნულია სწორედ მოთხოვნის დაფარვისათვის. კანონით დადგენილი გირავნობის უფლების უმთავრესი მიზანი ვერ მიიღწევა, თუ არ არსებობს უზრუნველყოფილი მოთხოვნის ფულადი ექვივალენტი. მაგალითად, დასაშვებია თავდებობისაგან გათავისუფლების მოთხოვნის (სკ-ის 904-ე მუხლი) გირავნობით უზრუნველყოფა, თუმცა გირავნობის საგნის რეალიზაცია მხოლოდ თავდებისათვის მოთხოვნის წაყენების მომენტიდან არის დასაშვები, რადგან მხოლოდ ამის შემდეგ არის ეს მოთხოვნა ფუ-

¹ იხ. რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი 2, ჭანჭურია (რედ.), თბილისი 2018, მუხ. 254 მე-19 და მომდევნო ველები.

ლადი სახით გამოსატყუი.² შესრულების ნაცვლად ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების უზრუნველყოფისას, გირავნობის საგნის რეალიზაცია დასაშვებია მხოლოდ მას შემდეგ, რაც შესრულების მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნად გარდაიქმნება.³

ამგვარად, დასაშვებია მოქმედებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნის დარღვევისათვის შეთანხმებული პირგასამტეხლოს, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა პირგასამტეხლოს, გირავნობით უზრუნველყოფა.⁴ ამის საპირისპიროდ, შეუძლებელია იმ უფლების უზრუნველყოფა, რომელიც ამავდროულად არ წარმოადგენს მოთხოვნის უფლებას – მაგალითად, სანივთო უფლებები, როგორც არის იპოთეკა, ან სკ-ის 951-ე მუხლიდან წარმომდგარი მოთხოვნა, რადგან ეს მხოლოდ ნატურალური ვალდებულებაა და არ წარმოშობს სამართლებრივი გაგებით მოთხოვნის უფლებას.⁵ იგივე წესი ვრცელდება ზნეობრივ ვალდებულებებზე, რომელთა უკუმოთხოვნაც მათი შესრულების შემდეგ დაუშვებელია კონდიქციური მოთხოვნის მეშვეობით (სკ-ის 976 II ა) მუხლი).⁶

შესაძლებელია ხანდაზმული მოთხოვნის გირავნობით უზრუნველყოფა.⁷ ხანდაზმული მოთხოვნის გირავნობით უზრუნველყოფის შეთანხმების შეცილება დაუშვებელია ამ ფაქტის არცოდნის გამო როგორც დამგირავებელი-მოვალის, ისე იმ დამგირავებელი-მესაკუთრის მხრიდან, რომელიც არ არის მოგირავნის მოვალე.⁸ უზრუნველყოფილი მოთხოვნის ხანდაზმულობა ხელს არ უშლის გირავნობის საგნის რეალიზაციას (სკ-ის 144 III მუხლი).

ბ) აქცესორულობა

გირავნობის დამდგენი შეთანხმება წარმოადგენს სანივთოსამართლებრივ გარიგებას.⁹ გირავნობა უზრუნველყოფს განსაზღვრულ ვალდებულებას, რომლის გარეშეც ის ვერ არსებობს (გირავნობის აქცესორულობა, სკ-ის 153 I მუხლი). თუ ძირითადი უფლება არ წარმოიშობა გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლით, გირავნობაც არ ითვლება წარმოშობილად. თუ ძირითადი უფლება შემდგომში გაუქმდა, ეს ავტომატურად იწვევს გირავნობის უფლების გაუქმებასაც მხარეთა შორის დამატებითი შეთანხმების და მათ შორის კომუნიკაციის გარეშე. გირავნობის აქცესორულობა კანონის იმპერატიული პრინციპია და მისი გამორიცხვა მხარეთა შეთანხმებით დაუშვებელია.¹⁰ ასევე დაუშვებელია გირავნობის უფლების შეთანხმება იმგვარად, რომ მოგირავნე უფლებამოსილი იყოს საკუთარი მოთხოვნა დაიკმაყოფილოს გირავნობის საგნიდან ისე, რომ პირადი მოვალე არ იყოს უფლებამოსილი დაფაროს ვალი და ამით გააქარწყლოს გირავნობის უფლება.¹¹

გ) მოთხოვნის განსაზღვრადობა

გირავნობით უზრუნველსაყოფი მოთხოვნა, სულ მცირე, განსაზღვრადი უნდა იყოს, თუმცა საკმარისია, თუ გირავნობის დადგენა მოხდება მოვალესა და კრედიტორს შორის არსებული საქმიანი ურთიერთობიდან წარმოშობილი ყველა ამჟამინდელი და სამომავლო მოთხოვნის უზრუნველსაყოფად.¹² უზრუნველყოფილი მოთხოვნის ჩანაცვლება სხვა მოთხოვნით შეუძლებელია.¹³ ამის საპირისპიროდ, განმარტების მეშვეობით, თავიდანვე უზრუნველყოფილ მო-

² RGZ 143, 194; RGZ 78, 34; სხვა მაგალითისათვის შდრ. შნიტგერი, საკრედიტო სამართალი, თბილისი 2011, 10.

³ Sosnitza, in Beck OK BGB, 41. Aufl., 2011, § 1228 Rn. 5.

⁴ Sosnitza, in Beck OK BGB, 41. Aufl., 2011, § 1204 Rn. 15.

⁵ RGZ 47, 52.

⁶ Damrau, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 1204 Rn. 15.

⁷ Sosnitza, in Beck OK BGB, 41. Aufl., 2011, § 1204 Rn. 16.

⁸ Sosnitza, in Beck OK BGB, 41. Aufl., 2011, § 1204 Rn. 16; თუმცა საპირისპირო მოსაზრების თანახმად არამოვალის მიერ ნივთის დაგირავების შემთხვევაში (Damrau, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 1204 Rn. 18) შეცილება დასაშვებია უნდა იყოს.

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 28 დეკემბრის № ას-654-961-09 გადაწყვეტილება; 2009 წლის 21 თებერვალის № ას-1220-1240-2011 განჩინება; სუსგ სამოქალაქო საქმეებზე 10/2012, გვ 107-111.

¹⁰ Sosnitza, in Beck OK BGB, 41. Aufl., 2011, § 1204 Rn. 14.

¹¹ BGHZ 23, 299; BGHZ 25, 181; BGH NJW 1957, 672; BGH NJW 1957, 1517.

¹² RGZ 78, 27; RG JW 1911, 367; BGH NJW 1965, 965.

¹³ Wolff/Raiser, Sachenrecht, 10. Aufl., Tübingen 1957, § 162 II.

თხოვნად შეიძლება მოიაზრებოდეს გარიგების კონვენსიის (სკ-ის 60-ე მუხლი) შედეგად წარმოშობილი მოთხოვნა, ისევე როგორც ყველა ის მოთხოვნა, რომელიც თავდაპირველად უზრუნველყოფილი მოთხოვნის ადგილს იკავებს (მაგ., კონდიქციური მოთხოვნა).¹⁴

დ) სამომავლო ან პირობითი მოთხოვნები

გირავნობის უფლება შეიძლება დადგინდეს სამომავლო ან პირობითი მოთხოვნების უზრუნველსაყოფადაც (სკ-ის 254 III მუხლი), რაც წარმოადგენს გამონაკლისს აქცესორულობის პრინციპიდან, რადგან როგორც სამომავლო, ისე პირობითი მოთხოვნები არ ითვლება წარმოშობილად განსაზღვრული მომენტის - კონკრეტული ვადის ან მოვლენის დადგომამდე. მიუხედავად ამისა, ამ შემთხვევაში გირავნობის უფლება წარმოიშობა მოგირავნესა და დამგირავებელს შორის შეთანხმებისა და ნივთის გადაცემის (რეგისტრირებულ გირავნობის შემთხვევაში - რეგისტრაციის) და არა უზრუნველყოფილი მოთხოვნის წარმოშობის მომენტიდან,¹⁵ რაც არის კიდევ გადამწყვეტი გირავნობის რანგისათვის. სხვაგვარადაა საქმე, როდესაც გირავნობა დგინდება იმ დათქმით, რომ მოთხოვნის უზრუნველყოფა მხოლოდ მისი შესრულების ვადის დადგომის შემდეგ უნდა მოხდეს.¹⁶ მოთხოვნის წარმოშობამდე მოგირავნეს არა აქვს გირავნობის საგნის რეალიზაციის უფლება (შდრ. სკ-ის 278 მუხლი)¹⁷ და გირავნობა ქარწყლდება, თუ ცალსახაა, რომ სამომავლო მოთხოვნა აღარ წარმოიშობა, ან პირობა აღარ დადგება.¹⁸

სამომავლო ან პირობითი მოთხოვნები უნდა იყოს განსაზღვრული ან, სულ მცირე - განსაზღვრადი.

2. იპოთეკით უზრუნველყოფილი მოთხოვნა

იპოთეკით უზრუნველყოფადი მოთხოვნები არსებითად იდენტურია გირავნობით უზრუნველყოფადისა.¹⁹

იპოთეკითაც შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრული²⁰ (კონკრეტული საფუძვლისა და ოდენობის მქონე) ან განსაზღვრადი ფულადი მოთხოვნის ან მოთხოვნების²¹ უზრუნველყოფა,²² თუმცა, გამონაკლისის სახით, უზრუნველყოფა უნარიანია ასევე სამომავლო თუ პირობადებული მოთხოვნები (სკ-ის 286 II მუხლი). არაფულადი მოთხოვნის იპოთეკით უზრუნველყოფა შეუძლებელია (შდრ. სკ-ის 289 I 3 მუხლი); ალტერნატიული ვალდებულებების შემთხვევაში საკმარისია, თუ შეპირებული შესრულებებიდან ერთ-ერთი ფულად ხასიათს ატარებს.²³ მოთხოვნის მატერიალურ-სამართლებრივი საფუძველი უმნიშვნელოა, რის გამოც ასევე დასაშვებია საჯარო-სამართლებრივი მოთხოვნების იპოთეკით უზრუნველყოფა.²⁴ თუ უზრუნველსაყოფი მოთხოვნა არ არის საკმარისად განსაზღვრული, რეგისტრაციის შემდეგ იპოთეკა მესაკუთრის იპოთეკად გარდაიქმნება (სკ-ის 288-ე მუხლი).²⁵

ა) თავდებობის უზრუნველყოფა იპოთეკით

გერმანიაში თავდებობის უზრუნველყოფა იპოთეკით, როდესაც დატვირთული ნივთი პა-

¹⁹ იხ. რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი 2, ჭანტურია (რედ.), თბილისი 2018, მუხ. 286 მე-11 და მომდევნო ველები.

²⁰ ჭანტურია, კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, 63; ჭანტურია, ჭანტურია/ახვლედიანი/ზოიძე/ჯორბენაძე (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი მეორე, 253; დარჯანია, იპოთეკის აქცესორულობის პრობლემატიკა საკრედიტო ხელშეკრულებებში, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2013), 11; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილება № ას-1280-1300-2011.

²¹ Bassenge, in Palandt, 75. Aufl. 2016, § 1113 Rn. 10.

²² BGH NJW 1994, 461.

²³ Rohe, in Beck OK BGB, 42. Aufl., 2017, § 1113 Rn. 16.

²⁴ Lieder, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 1113 Rn. 16; Bassenge, in Palandt, 75. Aufl. 2016, § 1113 Rn. 17.

²⁵ BGH NJW 1994, 461.

¹⁴ BGH NJW 1968, 1134.

¹⁵ BGHZ 86, 347; BGHZ 93, 76; BGH WM 1998, 2463.

¹⁶ BGH WM 1998, 2463.

¹⁷ BGHZ 86, 347; BGHZ 93, 76.

¹⁸ RGZ 145, 336.

სუხს აგებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც თავდები (და არა ძირითადი მოვალე) არ შეასრულებს თავის ვალდებულებას, სტანდარტულ შემთხვევას წარმოადგენდა უკვე მე-19 საუკუნის სასამართლო პრაქტიკიდან მოყოლებული.²⁶ უკვე მე-19 საუკუნეშივე ბავარიული სასამართლოების პრაქტიკაში²⁷ ჩამოყალიბდა განმარტების წესი, რომლის მიხედვითაც, თუ თავდები თავისი თავდებობის გვერდით ადგენდა ასევე იპოთეკას მის კუთვნილ საგანზე, ეს წარმოადგენდა არა ძირითადი მოვალის ვალის უზრუნველყოფას, არამედ მისი თავდებობის უზრუნველყოფას, გამომდინარე იქიდან, რომ მას როგორც თავდებს მხოლოდ აქცესორული პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა.²⁸ თავდებობის უზრუნველყოფა იპოთეკით, განსაკუთრებით ერთი და იმავე მოვალის მიერ, დღემდე ფართოდ არის გავრცელებული.²⁹

გერმანიაში თავდებობის უზრუნველყოფა დასაშვებია და გავრცელებულია ასევე ე. წ. „მინის ვალით“ (Grundschild), რომელიც წარმოადგენს იპოთეკის არააქცესორულ ალტერნატივას.³⁰

ბ) საერთო იპოთეკა და თავდების ვალის უზრუნველმყოფი იპოთეკა

ჩვეულებრივ დისკუსია თავდების ვალის უზრუნველმყოფი იპოთეკის შესახებ გერმანულ სახელმძღვანელოებში მოთავსებულია საერთო იპოთეკის³¹ პრობლემატიკის ნაწილში.³²

საერთო იპოთეკა წარმოადგენს იპოთეკით რამდენიმე მიწის ნაკვეთის დატვირთვის შემთხვევას. სანივთო პასუხისმგებლობა საერთო იპოთეკის საფუძველზე შეესატყვისება პირად სოლიდარულ პასუხისმგებლობას სკ-ის 463-ე მუხლის გაგებით. ისევე როგორც სოლიდარული მოვალეები აგებენ პასუხს თავისი ქონებით ერთი და იმავე მოთხოვნისათვის, ასევე აგებენ პასუხს საერთო იპოთეკით დატვირთული მესაკუთრეები თავიანთი ნაკვეთებით ერთი და იმავე მოთხოვნისათვის. ანუ თითოეული მიწის ნაკვეთი პასუხს აგებს საერთო მოთხოვნისათვის, თუმცა მოთხოვნა მხოლოდ ერთხელ უნდა დაიფაროს (სკ-ის 287-ე მუხლი). მესაკუთრეს შეუძლია თვითნებურად გადანაწილოს, თუ რომელი ნაკვეთიდან მოითხოვს დაკმაყოფილებას.

საერთო იპოთეკისაგან უნდა განვასხვაოთ შემთხვევა, როდესაც იპოთეკით უზრუნველყოფილი მოთხოვნის თავდები დამატებით, საკუთარი ვალდებულების უზრუნველსაყოფად, დაადგენს იპოთეკას სხვა ნაკვეთზე. ამ შემთხვევაში ორი დამოუკიდებელი იპოთეკაა სახეზე.³³

III. „თავდების თავდები“ - თავდების ვალის უზრუნველყოფა სხვა თავდებობით

რაც შეეხება თავდების ვალის უზრუნველყოფას, თავის მხრივ, სხვა თავდებობით, ამ ტიპის ურთიერთობა ჯერ კიდევ ლურსმული დამწერლობის ძეგლებშია დაფიქსირებული.³⁴

1. მომდევნო რიგის თავდებობის ზოგადი დახასიათება

საქართველოში³⁵ ეს შემთხვევა, რომელიც ცნობილია „თავდების თავდების“ (Nachbürgschaft) შემთხვევის სახელით (სხვაგვარად ასე-

²⁶ Hirschfeld, Beiträge zum Pfandrecht am eigenen Grundstück, Berlin 1914, 99; RGZ 1965, 138, 139.

²⁷ Hösbach-V 9. Dezember 1883; Kolbermoor-V 13. Juli 1894.

²⁸ Müller, Kreditgenossenschaft in Bayern, Augsburg 2008, 194.

²⁹ Bömmel, Insolvenzanfechtung von upstream guarantees im GmbH-Konzern, 2009, 87; Wilhelm, Sachenrecht, 4. Aufl., 2010, Rn. 1714.

³⁰ OLG Schleswig WM 2007, 2326.

³¹ იხ. საერთო იპოთეკასთან დაკავშირებით რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი 2, ჭანტურია (რედ.), თბილისი 2018, მუხ. 287 1-ლი და მომდევნო ველები.

³² Wilhelm, Sachenrecht, 4. Aufl., 2010, Rn. 1714-ე და მომდევნო ველები.

³³ Wilhelm, Sachenrecht, 4. Aufl., 2010, Rn. 1714.

³⁴ San Nicolo, Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, München 1937, 3-ე და მომდევნო გვერდები.

³⁵ განსხვავებით გერმანიისაგან, სადაც მომდევნო რიგის თავდებობა საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებული არ არის.

ვე: „მომდევნო რიგის თავდებობა“), მოწესრიგებულია 897-ე მუხლში.³⁶ „თავდების თავდების“ შემთხვევაში მომდევნო რიგის თავდებობით უზრუნველყოფილია არა მოთხოვნა ძირითადი მოვალის მიმართ, არამედ ამ ძირითადი მოთხოვნის უზრუნველმყოფი პირველი რიგის თავდებობა. აქ საქმე ეხება სხვა პირის მიერ ნაკისრი თავდებობის თავდებობით უზრუნველყოფას და წინაპირობას წარმოადგენს იმის შეთანხმება, რომ ერთი პირი – მომდევნო რიგის თავდები – კისრულობს პასუხისმგებლობას 891 I მუხლის მიხედვით სხვა პირის – წინა რიგის თავდების – მიერ ნაკისრი ვალდებულებისათვის.³⁷

ა) პირველი რიგის თავდებობის უზრუნველყოფა

ამგვარად, „თავდების თავდების“ შემთხვევაში მომდევნო რიგის თავდებობით უზრუნველყოფილია არა მოთხოვნა ძირითადი მოვალის მიმართ, არამედ ამ ძირითადი მოთხოვნის უზრუნველმყოფი პირველი რიგის თავდებობა. მომდევნო რიგის თავდებს შეუძლია კრედიტორისაგან თავი დაიცვას მხოლოდ იმ შესაგებლებით, რომლებიც პირველი რიგის (წინარე) თავდებობას უკავშირდება, თუმცა წინარე თავდებობა, აქცესორულობის პრინციპის მიხედვით, მაშინაც ბათილდება, როდესაც არ არსებობს მისით უზრუნველყოფილი მოთხოვნა. გარდა ამისა, მომდევნო თავდებს შეუძლია, სკ-ის 899-ე მუხლის მიხედვით, მიუთითოს წინარე თავდების ყველა პოზიციაზე, რომელთაც განეკუთვნება ასევე შესაგებლები წინარე თავდებობიდან, ანუ შესაგებლები წინარე თავდებობით უზრუნველყოფილი ძირითადი ვალდებულების წინააღმდეგ. სკ-ის 899 I, 894-ე მუხლების მიხედვით მომდევნო თავდებმა შეიძლება მოითხოვოს, რომ კრედიტორმა ჯერ ძირითად მოვალეს აგებინოს პასუხი. მომდევნო თავდების უფლე-

ბა, მიუთითოს კრედიტორს წინარე მოვალის მიმართ მოთხოვნის უშედეგოდ განხორციელების აუცილებლობაზე, გამომდინარეობს უშუალოდ სკ-ის 894-ე მუხლიდან.

ბ) კრედიტორის დაკმაყოფილება

თუ ძირითადი მოვალე აკმაყოფილებს კრედიტორს, სკ-ის 893 1 მუხლით ქარწყლდება ასევე წინარე თავდებობაც და ამის შედეგად აგრეთვე მომდევნო თავდებობაც (სკ-ის 893 1 მუხლი). თუ კრედიტორს აკმაყოფილებს წინარე თავდები, ის, სკ-ის 905 1 მუხლის მიხედვით, მოიპოვებს მოთხოვნას ძირითადი მოვალის მიმართ და მომდევნო რიგის თავდებობა ქარწყლდება სკ-ის 893 1 მუხლის შესაბამისად, რადგან უზრუნველყოფილი მოთხოვნა წინარე თავდებობიდან შესრულების შედეგად გაქარწყლდა სკ-ის 427-ე მუხლით. ამის საპირისპიროდ, როდესაც კრედიტორის მიმართ ასრულებს მომდევნო თავდები, სკ-ის 905 1 მუხლის მიხედვით, ის მოიპოვებს ასევე წინარე თავდებობასაც.³⁸

გ) „თავდების თავდების“ სამართლებრივი მდგომარეობა

წინარე თავდებს შეუძლია მომდევნოს დაუპირისპიროს კრედიტორის მიმართ არსებული ყველა შესაგებელი (სკ-ის 207, 201 II, მუხლები, ანუ ის შესაგებლები, რომლებიც მას ძირითადი ვალდებულების წინააღმდეგ ჰქონდა) და ასევე სკ-ის 905 2 მუხლით ყველა ის შესაგებელი, რაც გამომდინარეობს მასსა და მომდევნო თავდებს შორის ურთიერთობიდან. გამომდინარე იქიდან, რომ თავდებობა და უზრუნველყოფილი მოთხოვნის ერმანეთისაგან მოწყვეტა დაუშვებელია, მომდევნო თავდები წინარე თავდებობასთან ერთად მოიპოვებს ასევე ძირითად მოთხოვნასაც.³⁹ ძირითად მოვალეს, სკ-ის 207,

³⁶ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, gccc.ge, 3.01.2021, მუხ. 897, 1-ლი და მომდევნო ველები; რუსიაშვილი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 1/2020, 27-ე და მომდევნო გვერდი.

³⁷ Horn, in Staudinger BGB, Neubearbeitung 2013, Vor. §§ 765 ff. Rn. 59.

³⁸ წინარე და მომდევნო თავდები არ არიან თანათავდებები სკ-ის 896-ე მუხლების გაგებით, რადგან მათ არ უკისრიათ თავდებობა ერთი და იმავე ვალდებულებისათვის.

³⁹ BGHZ 73, 96; Habersack, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 765 Rn. 117; K. Larenz/C.-W. Cana-

201 II მუხლების საფუძველზე, უფლება აქვს დაუპირისპიროს თავდებს ყველა ის შესაგებელი, რომელიც მას ჰქონდა კრედიტორის მიმართ. საკამათოა, აქვს თუ არა მას მომდევნო თავდების მიმართ ასევე შესაგებლები, რომელიც გამომდინარეობს მასსა და წინარე თავდებს შორის ურთიერთობიდან, სკ-ის 905 2 მუხლის ანალოგიის საფუძველზე. სწორი მოსაზრების თანახმად, ეს უკუსაგებებია, რადგან ძირითად მოვალეს ეს შესაგებლები არ ჰქონია კრედიტორის მიმართ და მომდევნო თავდებმა ჩაანაცვლა კრედიტორი ისე, რომ არ აგებს პასუხს წინარე თავდების ვალდებულებებისათვის.⁴⁰

IV. ძირითადი ვალდებულებისა და თავდებობის ერთდროული უზრუნველყოფა

მომდევნო შეკითხვა, რომელიც ამ კონტექსტში შეიძლება დაისვას, შემდეგია – შესაძლებელია თუ არა, რომ თავდებობა, იპოთეკა ან გირავნობა ერთდროულად უზრუნველყოფდეს ძირითადი მოვალის მიმართ არსებულ მოთხოვნას და სოლიდარული თავდების მიმართ არსებულ მოთხოვნას? ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, თავდების ვალი აკმაყოფილებს ყველა იმ კრიტერიუმს, რაც აუცილებელია მისი თავდებობით, გირავნობითა თუ იპოთეკით უზრუნველსაყოფად. რაც შეეხება დასმულ შეკითხვას, შეიძლება თუ არა ერთი და იგივე თავდებობა, იპოთეკა და გირავნობა უზრუნველყოფდეს როგორც ძირითად მოთხოვნას, ისე თავდების ვალს, ამაზე პასუხი დადებითია.

ზოგადად, ერთი და იმავე იპოთეკით, გირავნობითა თუ თავდებობით შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს რამდენიმე დამოუკიდებელი

მოთხოვნა.⁴¹ მაგალითად, სტანდარტულ სიტუაციაში, განმარტების საკითხს წარმოადგენს იმის დადგენა, უზრუნველყოფს თუ არა იპოთეკა, გირავნობა თუ თავდებობა ასევე ზიანის ანაზღაურებისა და კონდიქციურ მოთხოვნებს.⁴² იპოთეკისას ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ის ზღვარი, რომელიც რეესტრის საჯაროობის ფუნქციით არის დადგენილი.⁴³ შესაძლებელია უზრუნველყოფილი მოთხოვნები სხვადასხვა მოვალის წინააღმდეგაც იყოს მიმართული,⁴⁴ თუმცა იპოთეკისას აუცილებელია, რომ მოთხოვნის კრედიტორი და იპოთეკარი ერთი და იმავე პირი იყოს.⁴⁵ ⁴⁶ უმნიშვნელოა, თუ ვინ იღებს უზრუნველყოფილი მოთხოვნით გათვალისწინებულ შესრულებას.⁴⁷ ამის საპირისპიროდ, დაუშვებელია ერთი და იმავე მოთხოვნის უზრუნველსაყოფად ერთი და იმავე საგნის რამდენიმე იპოთეკით დატვირთვა (ორმაგი უზრუნველყოფის აკრძალვა),⁴⁸ რადგან ეს წინააღმდეგობაში მოვიდოდა იპოთეკის აქცესორულობის პრინციპთან.⁴⁹ თუმცა ეს შეზღუდვა არ მოქმედებს, როდესაც უზრუნველყოფილი მოთხოვნის რამდენიმე დამოუკიდებელ ნაწილად დანაწევრებაა შესაძლებელი (მაგ., ძირი სესხი და პროცენტები).⁵⁰

თავდების ვალდებულება არის ჩვეულებრივი ფულადი ვალდებულებითი მოთხოვნა და თუ მისი უზრუნველყოფა ხდება ძირითად ვალდებულებასთან ერთად, ერთი იპოთეკით/გირა-

⁴¹ MüKoBGB/Lieder, 8. Aufl. 2020, BGB § 1113 Rn. 37, 38; RGZ 126, 272 (279); RG HRR 1928 Nr. 1418; Palandt/Herrler Rn. 10.

⁴² Rohe, in Beck OK BGB, 42. Aufl., 2017, § 1113 Rn. 17; შდრ. ასევე ჭანტურია, კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი 2012, 64.

⁴³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი 2, ჭანტურია (რედ.), თბილისი 2018, მუხ. 289 11 ველი.

⁴⁴ Lieder, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 1113 Rn. 42; RGZ 126, 277.

⁴⁵ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი 2, ჭანტურია (რედ.), თბილისი 2018, მუხ. 297 1-ლი და მომდევნო ველები.

⁴⁶ BayObLG NJW 1958, 1918.

⁴⁷ BayObLG NJW 1958, 1918.

⁴⁸ ჭანტურია, კრედიტის უზრუნველყოფის სამართალი, თბილისი 2012, 73.

⁴⁹ RGZ 131, 20; OLG Köln NJW-RR 1996, 1107; Rohe, in Beck OK BGB, 42. Aufl., 2017, § 1113 Rn. 17.

⁵⁰ RGZ 131, 21.

ris, Lehrbuch des Schuldrechts, BT II/2, § 60 V 3; D. Medicus/St. Lorenz, Schuldrecht II – Besonderer Teil, 17. Aufl., München 2014, Rn. 1026.

⁴⁰ Habersack, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 765 Rn. 117; K. Larenz/C.-W. Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts, BT II/2, § 60 V 3; J. Esser/H.-L. Weyers, Schuldrecht BT II/1, 8. Aufl., Heidelberg 1998, § 40 V 1; Horn, in Staudinger BGB, Neubearbeitung 2013, Vor. §§ 765 ff. Rn. 61.

ვნობით/თავდებობით - იდენტურია ორივე მოთხოვნის კრედიტორი, რაც ამ ტიპის უზრუნველყოფას დასაშვებად აქცევს. ამგვარად, ძირითადი ვალისა და სოლიდარული თავდების მიმართ არსებული მოთხოვნის ერთდროულად უზრუნველყოფა უპრობლემოა.⁵¹ კრედიტორისათვის ეს ორმაგი უზრუნველყოფა მომგებიანია, რამდენადაც ზოგადად აფართოებს მის სამართლებრივ პოზიციებს: ანიჭებს მას, მაგალითად, უფლებას თავდების შესაგებლების გვერდის ავლით აგებინოს პასუხი მეორეული უზრუნველყოფის გამცემს; შეინარჩუნოს ეს მეორეული უზრუნველყოფა მაშინაც კი, როდესაც თავდებობა ბათილია ან ისე თქვას უარი ამ თავდებობაზე, რომ არ დაკარგოს მეორეული უზრუნველყოფა. მეორეული უზრუნველყოფის გამცემს ამგვარი ორმაგი უზრუნველყოფა დამატებით ანიჭებს შესაძლებლობას უკვე იმ მომენტში (მაგ., სკ-ის 292-ე მუხლის მიხედვით) დაფაროს ძირითადი ვალი და ამით კანონიერი ცესიის გზით მოიპოვოს მთავარი მოვალის მიმართ მოთხოვნა თავდებობასთან ერთად, როდესაც კრედიტორი ჯერ საერთოდ არ აპირებს პასუხი აგებინოს თავდებს.

რაც შეეხება იმ საკითხს, თუ რატომ შეიძლება ჰქონდეს კრედიტორს ინტერესი, რომ, მაგალითად, იპოთეკამ უზრუნველყოს ძირითადი ვალის გარდა ასევე თავდებობაც, ამ შეკითხვაზე პასუხი შემდეგია: ორმაგი უზრუნველყოფა აზღვევს კრედიტორს იმ რისკისაგან, რომ იპოთეკა ძირითადი ვალის უზრუნველყოფის ნაწილში ბათილი აღმოჩნდება ან იპოთეკის მოვალეს ექნება ძირითადი ვალიდან გამომდინარე ისეთი სპეციფიკური შესაგებელი, რომელიც არ ექნება თავდებს, ან მოხდება ძირითადი ვალის გადაკისრება, რომელსაც სკ-ის 206-ე მუხლის მიხედვით არ გადაყვება იპოთეკა, თუმცა გადაყვება თავდებობა და ა. შ.

თუ ამ ორმაგი უზრუნველყოფის საშუალებად გამოყენებულია თავდებობა, თავდები ერთდროულად არის თანათავდები და მომდევნო რიგის თავდები.

V. თავდების ვალის უზრუნველყოფი დათქმის შეთანხმება

თუ იპოთეკის/გირავნობის ან თავდებობის ხელშეკრულებაში უზრუნველყოფილ მოთხოვნად პირდაპირ არის მითითებული (წინარე) თავდებობა, ეს, რა თქმა უნდა, ყოველ მიზეზ გარეშე წარმოადგენს ამ თავდებობის იპოთეკით/გირავნობით/თავდებობით უზრუნველყოფის შეთანხმებას. თუმცა ჩვეულებრივ პრაქტიკაში და განსაკუთრებით საბანკო პრაქტიკაში, ყველა უზრუნველყოფილი მოთხოვნის კონკრეტულად სახელდება არ ხდება, არამედ ხდება მათი გაერთიანება კრებსითი სახელის ან რაიმე საერთო ნიშნის ქვეშ. ეს უპრობლემოა მანამ, სანამ განმარტების გზით მაინც დადგენადია და განსაზღვრადია ყველა ის მოთხოვნა, რასაც უზრუნველყოფს იპოთეკა:

მაგალითად, ავსტრიის დამოუკიდებელი ფინანსური სასამართლოს პრაქტიკაში⁵², შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც, „იპოთეკა და სხვა უზრუნველყოფის საშუალებები უზრუნველყოფს ბანკის ყველა იმ მოთხოვნას, რომელიც გამომდინარეობს საკრედიტო ურთიერთობიდან“, განიმარტება, როგორც შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც იპოთეკით უზრუნველყოფილია ასევე ის თავდებობა, რომელიც დადებულია ძირითადი კრედიტის უზრუნველსაყოფად.⁵³

ავსტრიული სასამართლოს მოცემულ განმარტებას თუ გავითვალისწინებთ, მით უფრო არაორაზროვნად და ცალსახად არის ფორმულირებული, მაგალითად ასეთი დათქმა: „იპოთეკა უზრუნველყოფს ძირითადი ხელშეკრულებიდან ან/და ძირითად ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული სხვა ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე ბანკის სასარგებლოდ არსებულ, სამომავლო ან/და პირობით მოთხოვნებს ...“. აქ თავდებობის ხელშეკრულებები, რომელთა საგანია ძირითადი ვალის, კერძოდ, ძირითადი მოვალის მიერ ბანკიდან აღებულ სესხის,

⁵¹ იხ. ავსტრიული სასამართლოს გადაწყვეტილება: Unabhängiger Finanzsenat, GZ. RV/2272-W/2005 - <https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.ENfindok28894TE/formats/28894.1.pdf>.

⁵² რომელიც წარმოადგენს მეორე ინსტანციის სასამართლოს ფინანსური დავებისათვის.

⁵³ Unabhängiger Finanzsenat, GZ. RV/2272-W/2005 - <https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.ENfindok28894TE/formats/28894.1.pdf>.

უზრუნველყოფა, ნებისმიერ შემთხვევაში წარმოადგენენ ამ ძირითად ხელშეკრულებასთან დაკავშირებულ ხელშეკრულებებს, შესაბამისად ამ პუნქტის ყველაზე რესტრიქციული განმარტებითაც კი თავდებთა ვალი უნდა ჩათვალოს იპოთეკით უზრუნველყოფილად.

VI. ცალ-ცალკე დავის დასაშვებობა

დასაშვებია, რომ კრედიტორმა ჯერ იდავოს ძირითადი მოვალის მიმართ არსებული მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით გირავნობის ან იპოთეკის საგნის რეალიზაციის/თავდების პასუხისმგებლობის მოთხოვნით და მხოლოდ აღნიშნული დავის დასრულების შემდგომ, ახალი სარჩელით მოითხოვოს გირავნობის ან იპოთეკის საგნის რეალიზაცია/თავდების პასუხისმგებლობა (წინარე) თავდებების მიმართ არსებული მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით.

პასუხი იმ შეკითხვაზე, შეუძლია თუ არა კრედიტორს ედავოს ჯერ ძირითად თავდებს და მხოლოდ ამის შემდეგ მოსთხოვოს პასუხი მომდევნო რიგის თავდებს/იპოთეკარს/დამგირავებელს, განპირობებულია იმით, რომ ეს არის ორი დამოუკიდებელი ვალდებულება (ძირითადი და უზრუნველყოფი ვალდებულება), ერთმანეთთან დაკავშირებული მხოლოდ აქცესორული ბმით, რაც არ ცვლის იმას, რომ პირველი შეიძლება განხორციელდეს მეორისაგან დამოუკიდებლად, მისი დაკარგვის გარეშე.

პირიქით, მაგალითად, „მომდევნო რიგის თავდებობის“ შემთხვევაში, სკ-ის 899 I, 894-ე მუხლების მიხედვით, მომდევნო თავდებმა შეიძლება მოითხოვოს, რომ კრედიტორმა ჯერ ძირითად მოვალეს აგებინოს პასუხი. მომდევნო თავდების უფლება, მიუთითოს კრედიტორს წინარე მოვალის მიმართ მოთხოვნის უშედეგოდ განხორციელების აუცილებლობაზე, გამომდინარეობს უშუალოდ სკ-ის 894-ე მუხლიდან.⁵⁴ ეს

ნიშნავს იმას, რომ თუ კრედიტორს აქვს ამის გაკეთების ვალდებულება, მას თავისთავად აქვს უფლება, ჯერ წინარე თავდებისაგან მოითხოვოს დაკმაყოფილება და მხოლოდ ამის შემდეგ აგებინოს პასუხი მომდევნო რიგის თავდებს. ის ვალდებულია ასე მოიქცეს, თუ საქმე ეხება სუბსიდიარულ მომდევნო რიგის თავდებობას, ხოლო სოლიდარული მომდევნო რიგის თავდებობის შემთხვევაში ეს მაინც რჩება მის უფლებად. კერძოდ, თუ „თავდების თავდები“ კისრულობს სოლიდარულ თავდებობას წინარე თავდებისათვის ეს მხოლოდ აფართოებს კრედიტორის პოზიციებს, ანიჭებს მას უფლებას წინარე თავდების მიმართ აღსრულების მცდელობის გვერდის ავლით პირდაპირ მომდევნო რიგის თავდებს აგებინოს პასუხი, მაგრამ არ ავალდებულებს მას ამის გაკეთებას: არ ართმევს უფლებას უჩივლოს ჯერ წინარე თავდებს, მისგან მოითხოვოს დაკმაყოფილება და მხოლოდ ამის უშედეგოდ ჩავლის შემდეგ აგებინოს პასუხი მომდევნო რიგის თავდებს.

პარალელი შეიძლება გაივლოს სოლიდარულ ვალდებულებასთან. სკ-ის 469-ე მუხლის მიხედვით, სარჩელის შეტანა ერთ-ერთი სოლიდარული მოვალის მიმართ კრედიტორს არ ართმევს უფლებას მოგვიანებით შეიტანოს სარჩელი დანარჩენ მოვალეთა მიმართაც. ანუ, თუ მაშინაც კი, როდესაც ერთი და იმავე მოთხოვნას (მიმართულს რამდენიმე პირის წინაა-

რიგში, უნდა ეცადოს, რომ ძირითადი ვალდებულების მოვალეს აგებინოს პასუხი და შესაბამის შემთხვევაში წამოიწიოს იძულებითი აღსრულება მის წინააღმდეგ. სანამ ეს მცდელობა ამაოდ არ ჩაივლის, თავდებს აქვს ე.წ. წინასწარჩივლის შესაგებელი (*რუსიაშვილი*, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, gccc.ge, 3.01.2021, მუხ. 894, ველი 1; *რუსიაშვილი*, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 3/2019, 32-ე და მომდევნო გვერდები). დანაწესი თავდებს ანიჭებს მხოლოდ ფორმალურ დაცვას, რომელიც მოითხოვს ძირითადი მოვალის მიმართ მხოლოდ აღსრულების (ამაო) მცდელობას თავდებობის ხელშეკრულების დადების შემდეგ. შესაგებებლზე მითითების წინაპირობას წარმოადგენს რეალური მცდელობა, რისთვისაც ჩვეულებრივ სარჩელის აღძვრა და იძულებითი აღსრულების ღონისძიების გატარებაა აუცილებელი. მხოლოდ სარჩელის აღძვრა საკმარისი არ არის (*რუსიაშვილი*, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, gccc.ge, 3.01.2021, მუხ. 894, ველი 2; *რუსიაშვილი*, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 3/2019, 33).

⁵⁴ თავდებობისათვის, აქცესორულობის გარდა, ასევე დამახასიათებელია ის გარემოება, რომ თავდები მხოლოდ სუბსიდიარულად აგებს პასუხს ძირითადი მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის. ეს პრინციპი გამოხატული და დაფიქსირებულია სკ-ის 894-ე მუხლში. ამ დანაწესის მიხედვით, კრედიტორი, პირველ

ლმდეგ) ეხება საქმე, კანონი კრედიტორს ანიჭებს უფლებას ცალ-ცალკე იდავოს თითოეული მოვალის წინააღმდეგ, მით უფრო უნდა მოქმედებდეს ეს წესი მაშინ, როდესაც სხვადასხვა მოთხოვნასთან გვაქვს საქმე: კერძოდ მაშინ, როდესაც წინარე და მომდევნო რიგის თავდები, ამ უკანასკნელის სოლიდარულად პასუხისგების შემთხვევაშიც კი, არ ითვლებიან სოლიდარულ მოვალეებად.⁵⁵ ამიტომაც, ისევე როგორც კრედიტორს შეუძლია პასუხი მოსთხოვოს ძირითად მოვალეს და მხოლოდ ამის შემდეგ „მიაღგეს“ თავდებს, ზუსტად ასევე შეუძლია მას ჯერ პირველი რიგის თავდებისაგან მოითხოვოს დაკმაყოფილება და მხოლოდ ამის შემდეგ – „თავდების თავდებისაგან“, რადგან პირველი და მომდევნო რიგის თავდებებს შორის ზუსტად ისეთივე მიმართებაა, როგორც ძირითად მოვალესა და პირველი რიგის თავდებს შორის (იხ. სკ-ის 897-ე მუხლი).

გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაში უხვად არის შემთხვევები, როდესაც კრედიტორი ჯერ წინარე თავდებს ედავება და მხოლოდ ამის შემდეგ სთხოვს პასუხს მომდევნო რიგის თავდებს. მაგალითად, წინარე თავდების ქონებაზე გაკოტრების ამაცილებელი მორიგების გამო მის წინააღმდეგ წამოწყებული სასამართლო დავის შედეგად ვალის მხოლოდ 40 %-იანი დაკმაყოფილების მიღების შემდეგ, კრედიტორს შეუძლია დარჩენილი 60 % მოსთხოვოს მომდევნო რიგის თავდებს და წამოიწყოს მის წინააღმდეგ ახალი დავა ამ საფუძველით.⁵⁶ მართა-

ლია, ამგვარად, მოცემულ საქმეში სასამართლოს მთავარ მსჯელობის საგანს წარმოადგენდა მომდევნო რიგის თავდების რეგრესი უკუთავდების მიმართ, თუმცა ფაბულიდან ნათელი ხდება, რომ კრედიტორს აქვს უფლება რიგ-რიგობით აგებინოს პასუხი წინარე და მომდევნო რიგის თავდებებს და არ არის ვალდებული გააკეთოს ეს ერთდროულად, ერთი და

სათვის, რომლის კომანდიტისტიც ის იყო და უზრუნველყო ყველა ამჟამინდელი და სამომავლო მოთხოვნა საბანკო ურთიერთობიდან, განსაკუთრებით კი თავდებობიდან. მეწარმე ს-მ სესხად აღებული თანხა ვერ გადაიხადა და გაკოტრდა. ამ მიზეზით ფოლკსბანკმა პ-მ, როგორც სესხის გამცემმა, უჩივლა კომანდიტურ საზოგადოება მ-ს, როგორც თავდებს. თუმცა საზოგადოების ქონებაზე უკვე ამ მომენტში დანყებული იყო გაკოტრების ამაცილებელი მორიგების საქმის წარმოება და მის ფარგლებში სასამართლომ დაამტკიცა 40% მორიგების წილი. ამგვარად, ფოლკსბანკმა მ-საგან მიიღო საკუთარი ვალის მხოლოდ 40%. ძირითადი ვალის დარჩენილი 60%-ისათვის დაკმაყოფილების მისაღებად მან აღძრა ახალი სარჩელი ფოლკსბანკ ვ-ს, რომლის თავდებობაც უზრუნველყოფდა წინარე თავდების (მ-ს) თავდებობას, წინააღმდეგ. 15.2.1973-ში ამ უკანასკნელმა გადაიხადა 142 221,98 გერმანული მარკა მის მიერ მ-ს სასარგებლოდ ნაკისრი თავდებობის საფუძველზე. ამის შემდეგ ფოლკსბანკმა ვ-მ, თავის მხრივ, უჩივლა მოსარჩელეს მის მიერ 23.6.1969-ში ხელმოწერილი თავდებობის საფუძველზე და მიაქცია იძულებითი აღსრულება მის ნაკვეთებზე, სანამ ამ უკანასკნელმა არ დაფარა თავისი ვალდებულება თავდებობიდან 3.7.1975-ში განხორციელებული გადახდის მეშვეობით. მ-ს ქონებაზე მორიგების საქმის წარმოების ფარგლებში მას მოსარჩელემ გადაუფორმა კომანდიტური წილი, ყველა თანმდევი უფლებით 17.7.1970-ში. მ-მ თავის მხრივ ამავე ხელშეკრულებით იკისრა მოსარჩელის გათავისუფლება ყველა იმ ვალდებულებისაგან, რომელიც მან საკუთარ თავზე აიღო ფოლკსბანკ ვ-ს წინაშე მ-ს მიზეზით. ამ ვალდებულებებისაგან გათავისუფლების ხელშეკრულების საფუძველზე მოსარჩელემ უჩივლა მ-ს და მოითხოვა იმის ანაზღაურება, რისი გადახდაც მას მოუწია ფოლკსბანკ ვ-სათვის. გერმანიის ფედერალურმა უმაღლესმა სასამართლომ მოცემულ შემთხვევაში მიიჩნია, რომ მაშინ, როდესაც მომდევნო რიგის თავდები ძირითად მოვალეს აკმაყოფილებს, მას მაშინაც კი შეუძლია მოსთხოვოს უკუთავდებს (იხ. უკუთავდებობასთან დაკავშირებით *რუსიაშვილი*, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, gccc.ge, 3.01.2021, მუხ. 894, ველი 52-ე და მომდევნო ველები; *რუსიაშვილი*, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 1/2020, 28). თავდებობიდან პასუხი, როდესაც უკუმოთხოვნა წინარე თავდების მიმართ მის ქონებაზე მორიგების საქმის წარმოების მიზეზით უკვე განუხორციელებელია.

⁵⁵ ისევე როგორც სოლიდარულად პასუხისმგებელი თავდები და ძირითადი მოვალე, *რუსიაშვილი*, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, gccc.ge, 3.01.2021, მუხ. 895, ველი 2; *რუსიაშვილი*, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 3/2019, 33-ე და მომდევნო გვერდი.

⁵⁶ BGH NJW 1979, 415: ფოლკსბანკმა პ-მ 3.12.1969-ში მისცა მეწარმე ს-ს სესხად 164 000 გერმანული მარკა, რისთვისაც კომანდიტურმა საზოგადოებამ მ-მ 2.12.1969-ში იკისრა სოლიდარული თავდებობა, რომლის ზღვრული თანხაც განისაზღვრა 164 000 მარკით, პროცენტების, პროვიზიისა და ხარჯების ჩათვლით. თავის მხრივ ფოლკსბანკმა ვ-მ იკისრა თავდებობა კომანდიტური საზოგადოება მ-ს მიერ ნაკისრი თავდებობის უზრუნველსაყოფად ფოლკსბანკ პ-ს წინაშე 2.12.1969-ში. ფოლკსბანკ ვ-ს წინაშე მოსარჩელეს უკვე 23.6.1969-ში ჰქონდა ნაკისრი თავდებობა (ზღვრული თანხა - 220 000 გერმანული მარკა) კომანდიტური საზოგადოება მ-

იმავე დავის ფარგლებში. ამის დასტურად შესაძლებელია გერმანული სასამართლოს მთელ რიგ სხვა გადაწყვეტილებებზე მითითება.⁵⁷ კონკრეტულ შემთხვევაში არც იმის დადგენა, რომ წინარე თავდები გათავისუფლდა საკუთარი ვალდებულებისგან, არ ათავისუფლებდა მომდევნო რიგის თავდებს ამ ფარგლებში.

წინარე თავდებისა და მომდევნო თავდების დამოუკიდებელი პასუხისმგებლობა განპირობებული იმით, რომ ეს არის ორი დამოუკიდებელი მოთხოვნა. მართალია, ერთი უზრუნველყოფს მეორეს და მათ შორის გაბმულია აქცესორული ბმა, თუმცა აქცესორულობა საერთოდ არ გულისხმობს იმას, რომ ამ მოთხოვნების სასამართლო წესით წაყენება მხოლოდ ერთდროულად უნდა იყოს შესაძლებელი

სხვაგვარი რაიმე წესი, რომელიც კრედიტორს დაავალდებულებდა აუცილებლობის ძალით ამ მოთხოვნებზე მხოლოდ ერთდროულად ედავა არ არსებობს და ეს აბსურდიც იქნებოდა: მიმართება მომდევნო თავდებსა და წინარე თავდებს შორის ისეთივეა, როგორც წინარე თავდებსა და ძირითად მოვალეს შორის. ამას ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად აფიქსირებს სკ-ის 897-ე მუხლი. იგივე ითქმის თავდების ვალის უზრუნველმყოფი იპოთეკის (გირავნობის) გამცემზე. თუ კრედიტორს შეუძლია ედავოს ჯერ ძირითად მოვალეს და მხოლოდ ამის შემდეგ აგებინოს პასუხი თავდებს ან იპოთეკის გამცემს, არ არსებობს წესი ან რაიმე სამართლებრივი კონსტრუქცია, რომელიც მას შეუზღუდავდა უფლებას ჯერ წინარე თავდებთან ედავა და მხოლოდ ამის შემდეგ აღეძრა სარჩელი მომდევნო რიგის თავდების წინააღმდეგ ან თავდებობის უზრუნველმყოფი იპოთეკის გამცემის წინააღმდეგ.

ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება პრობლემური იყოს იმის დადგენა, თუ კონკრეტულად რაზე დაობს მხარე: დავის საგანს წარმოადგენს მხოლოდ იპოთეკით დატვირთული ნაკვეთის პასუხისმგებლობა ძირითადი ვალისათვის (საბანკო კრედიტისათვის) თუ, თავის მხრივ, ამ ძირითადი ვალის უზრუნველმყოფი თავდებო-

ბისათვის ან ორივე ერთად. პირველ რიგში ამისათვის გადამწყვეტია, თავად მოსარჩელე ითხოვს თუ არა სასამართლოსაგან იმის დადგენას, უზრუნველყოფს თუ არა იპოთეკა თავდებობას და ამ მიზნით იპოთეკის საგნის რეალიზაციას. ის ფაქტი, რომ დავაში მოსარჩელე ითხოვდა იპოთეკის რეალიზაციას სულ სხვა მოთხოვნისათვის, არ ართმევს მას უფლებას ხელახლა მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ამჯერად თავდების ვალის უზრუნველმყოფი იპოთეკის რეალიზაცია. მაგალითად, თუ კრედიტორი პირველ დავაში მოითხოვს მხოლოდ ძირითადი თანხის გადახდევინებას და მისი უზრუნველმყოფი იპოთეკის რეალიზაციას, ეს, რა თქმა უნდა, არ ართმევს მას უფლებას მომდევნო დავაში მოითხოვოს პროცენტების გადახდევინება და ამჯერად ამ მოთხოვნის უზრუნველმყოფი იპოთეკის რეალიზაცია, თუ დადგინდება, რომ იპოთეკა მხოლოდ პროცენტების გადახდის მოთხოვნას უზრუნველყოფდა.

დავის საგნის ერთიანი დეფინიცია დღემდე საკამათოა. ე. წ. „ერთსაფეხუროვანი დავის საგნის“ თეორიის მიხედვით, მის განსაზღვრად გადამწყვეტია მხოლოდ საპროცესო მოთხოვნა. მეორე და გაბატონებული თეორიის მიხედვით, რომელიც დავის საგნის მრავალსაფეხუროვან ცნებას აღიარებს: დავის საგნის განსაზღვრისათვის გადამწყვეტია არა მხოლოდ პროცესუალური მოთხოვნა, არამედ მის საფუძვლად მდებარე ფაქტობრივი მოცემულობა. დამოუკიდებლად იმისა, თუ რომელ თეორიას ვაღიარებთ, ზემოთ აღწერილი პირველი დავა - სესხის უზრუნველმყოფი იპოთეკის რეალიზაცია და მეორე დავა - თავდების ვალდებულების უზრუნველმყოფი იპოთეკის რეალიზაცია, ვერ ჩაითვლება იდენტურად ვერც საპროცესო მოთხოვნის და ვერც მის საფუძვლად მდებარე ფაქტობრივი მოცემულობის მხრივ. ეს არის ორი სრულებით განსხვავებული მოთხოვნა და მათ საფუძვლად უდევთ განსხვავებული ფაქტობრივი შემადგენლობა. კერძოდ, პირველის საფუძველია ის, რომ იპოთეკა უზრუნველყოფდა სასესხო ვალს, მეორეს საფუძველი კი ის არის, რომ იპოთეკა უზრუნველყოფდა თავდების ვალს. ამ შემთხვევაში დავის საგნების

⁵⁷ BGH NJW 1995, 1546; OLG München, Urteil vom 06.04.2006 - 19 U 4564/05 BeckRS 2007, 11712; BFH, FD-StR 2008, 259928.

ერთმანეთთან გაიგივება იდენტური იქნება სესხიდან და თავდებობიდან მოთხოვნების ერთმანეთთან გაიგივებისა და ამ მიზეზით

კრედიტორისათვის უფლების წართმევისა იდავოს თავდებობიდან, მას შემდეგ, რაც მან უკვე იდავა სესხთან დაკავშირებით, რაც აბსურდულია.